

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Lexikologie

Nepřímá pojmenování

Expresivní pojmenování

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Kateřina Francová.

Materiál je dostupný ze školního portálu <http://dum.voss-na.cz>, který provozuje
Vyšší odborná škola stavební a Střední průmyslová škola stavební arch. Jana Letzela, Náchod

1. Přiřadte jednotlivá nepřímá pojmenování ke svým příkladům:

RČENÍ	METAFORA	POŘEKADLO	METONYMIE
PŘÍSLOVÍ	SYNEKDOCHA	PRANOSIKA	AFORISMUS
FLOSKULE	KULTURNÍ FRAZÉM		

a) Chyba lávky.	<i>rčení</i>
b) Každý z nás má <u>moře starostí</u> .	<i>metafora</i>
c) Musíme monitorovat situaci.	<i>floskule</i>
d) Pod touto <u>střechou</u> se žije dobře.	<i>synekdocha</i>
e) Dvakrát měř a jednou řež.	<i>pořekadlo</i>
f) Kostky jsou vrženy.	<i>kulturní frazém</i>
g) Koupil jsem si Havla.	<i>metonymie</i>
h) Medardova kápě čtyřicet dní kape.	<i>pranostika</i>
i) Kdo druhému jámu kope, sám do ní padá.	<i>příslloví</i>
j) Život je jen náhoda, jednou jsi dole jednou nahoře.	<i>aforismus</i>

2. Doplňte chybějící přívlastek a vysvětlete význam slovního spojení:
(zajíc, medvěd, pes, hroch)

a) hroší kůže	= odolný, takového člověka nic nepoloží na lopatky
b) medvědí služba	= v dobrém úmyslu napácháme více škody než užitku
c) psí oči	= vynutit si upřeným pohledem uznání, pochvalu, svolení...
d) zaječí úmysly	= chuť a snaha utéci, vyvlíknout se z určité situace, nedořešit problém

3. Vysvětlete význam těchto frazémů:

a) zkouška ohněm	<i>těžká zkouška, při které překonáváme překážky, i sami sebe</i>
b) prolomit ledy	<i>uvolnit situaci</i>
c) mít něco za lubem	<i>mít kromě obvyklého řešení ještě jiné řešení schované</i>
d) kout pikle	<i>intrikovat, klást nástrahy, snaha daného člověka poškodit</i>
e) vystrkovat růžky	<i>začíná se (nevhodně) projevovat, začíná zlobit</i>
f) nechat někoho na holičkách	<i>nechat někoho v nepříjemné situaci, opustit někoho</i>
g) pěšky jako za vozem	<i>je to jedno, nastejno</i>
h) dostat čochu	<i>dostat vynadáno, kritika</i>
i) ztratit tvář	<i>ztráta důstojnosti a hrdosti</i>

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Kateřina Francová.

4. Doplňte chybějící přídavné jméno ke slovnímu spojení:

- a) **Kainovo** znamení
- b) **Kolumbovo** vejce
- c) **Damoklův** meč
- d) **Pyrrhovo** vítězství
- e) **Danajský** dar
- f) **Augiášův** chlév
- g) **Šalamounské** rozhodnutí
- h) **Potěmkinova** vesnice
- i) **Achillova** pata

Který z těchto kulturně historických frazémů byste vybrali pro pojmenování následující situace?

- A) Jediné zranitelné místo našeho týmu bylo podání.
- B) Tento úspěch byl příliš draze vykoupený.
- C) Situace se zdála být lepší, než ve skutečnosti bohužel byla.
- D) Je to geniální nápad, na který může přijít každý.
- E) Zdálo se, že případ nevyřešíme, ale nakonec se našlo moudré rozhodnutí.

Achillova pata

Pyrrhovo vítězství

Potěmkinova vesnice

Kolumbovo vejce

Šalamounské rozhodnutí

5. Vysvětlete cizí frazémy:

1. Bylo to nepříjemné faux pas pro nás pro všechny.

2. Příklad se vyřešil lege artis.

3. Celý život prožil jako enfant terrible.

4. Autor popisuje ve svém románu své alter ego.

5. Vysvětlení celé situace bylo dodáno ex post.

- 1. Byla to velmi trapná situace pro nás pro všechny.
- 2. Příklad se vyřešil podle legálních pravidel.
- 3. Celý život prožil jako člověk, který nepřijímá konvenční pravidla/jako zlobivé dítě.
- 4. Autor popisuje ve svém románu své druhé já.
- 5. Vysvětlení celé situace bylo dodáno později/dodatečně.

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Kateřina Francová.

6. Na základě osmisměrky správně doplňte pranostiky, které se vážou k různým ročním obdobím:

- Tancují-li v lednu **komáři**, ať se sedlák po píci ohlíží.
- Jestli únor honí mraky, březen staví **sněhuláky**.
- Panská láska, ženská chuť a březnové **počasí** není stálé.
- Hodně-li v dubnu vítr duje, **stodola** se naplňuje.
- Májová vlažička – naroste travička, májový deštíček – poroste **chlebiček**.
- Červnové večerní **hřmění** – ryb a raků nadělení.
- Červenec nese parna, **krupobití** a medovice, jestli hojný na bouřky a vichřice.
- Když fouká v srpnu **severák**, bude dlouho pěkně pak.
- Když křížový **pavouk** se v říjnu ukrývá a nevylézá, není daleko od sněhu.
- Jestliže sních listopadový dlouho zůstane, víc než **hnůj** polím prospěje.
- Prosinec, když mu je zima, halí se v bílý **kožich**.

B	M	S	O	S	H	R	K	N
A	H	N	Ů	J	Ř	H	O	K
K	B	Ě	F	D	M	F	Ž	Z
R	Č	H	I	U	Ě	K	I	J
U	P	U	L	B	N	R	CH	R
P	CH	L	E	B	Í	Č	E	K
O	J	Á	K	O	M	Á	Ř	I
B	L	K	P	A	V	O	U	K
I	C	Y	N	O	C	D	T	O
T	S	V	M	P	Č	L	M	F
Í	A	G	K	Y	P	A	E	B
S	E	V	E	R	Á	K	S	C
D	S	T	O	D	O	L	A	Í

7. Která pranostika by se mohla vázat k následujícímu datu?

19. 11. **Když na Alžbětu sněží, sních dlouho leží.**
7. 3. **O svatém Tomáši sních bředne na kaši.**
19. 3. **Svatý Josef s tváří milou končí zimu plnou.**
8. 6. **Medardova kápě, čtyřicet dní kape.**
11. 11. **Na svatého Martina kouří se z komína.**

(otevřená úloha)

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Kateřina Francová.

Materiál je dostupný ze školního portálu <http://dum.voss-na.cz>, který provozuje
Vyšší odborná škola stavební a Střední průmyslová škola stavební arch. Jana Letzela, Náchod